

13. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 7 червня 2021 р. у справі № 758/1780/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97608842>.

14. Вирок Ярмолинецького районного суду Хмельницької області від 29 листопада 2024 р. у справі № 686/5354/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123383556>.

15. Вирок Держинського районного суду м. Харкова від 22 листопада 2024 р. у справі № 638/6002/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123227522>.

16. Хабар за «потрібне» рішення Верховного Суду : версії та вирок у справі ексголови ДСА Олексія Сальнікова. ВАКС вирішив. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/analytics/xabar-za-potribne-risennya-verhovnogo-sudu-versiyi-ta-virok-u-spravi-eksgolovi-dsa-oleksiya-salnikova>.

17. Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проекту (станом на 15.10.2025 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/11/12/00-kontrolnyj-proyekt-kk-15-10-2025-eksperty-frn.pdf>.

18. Навроцький В. О. «Зловживання впливом» (ст. 369-2 КК) vs торгівлі впливом (ст.ст. 9.5.9, 9.5.10 проекту КК). Кримінально-правова протидія корупції у війсьній та повоєнній Україні : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 24 листоп. 2023 р. / редкол.: Ю. А. Пономаренко та ін. ; Коміс. з питань прав. реформи при Президентові України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса ; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». Харків : Право, 2024. С. 20–24.

19. Дудоров О. О., Задоя К. П. Перспективи кримінально-правової заборони, присвяченої торгівлі впливом, у контексті євроінтеграційних прагнень України. Ампаро. 2022. Том 1. Спецвипуск. С. 84–94.

Житний Олександр Олександрович,
завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна, доктор
юридичних наук, професор

ДО ПРОБЛЕМИ ПОНЯТТЯ Й ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ВОЄННИЙ ЗЛОЧИНЕЦЬ»

Під час агресивної війни росії проти України перед національною й міжнародною юстицією постало питання про офіційне визнання багатьох представників російського військового і політичного керівництва воєнними злочинцями. Воєнні злочинці в національному кримінальному праві й у міжнародному кримінальному

праві – особи, які в установленому законом або міжнародним договором порядку визнані компетентною національною або наднаціональною (міжнародною) судовою установою винними у підготовці, безпосередньому вчиненні воєнних злочинів (саме злочинів, адже міжнародне кримінальне право не використовує поняття «кримінальне правопорушення»), злочинів проти миру й людяності, а також у співучасті в них. Види та склади цих злочинів (планування, підготовка, розв'язування, ведення агресивної війни чи війни в порушення міжнародних угод, убивство, мордування населення окупованої території, розграбування громадської або приватної власності, оборнення в рабство, заслання чи інші жорстокості, вчинені щодо цивільного населення до або після війни та ін.) первинно передбачено у низці міжнародних угод: Статутах Нюрнберзького воєнного трибуналу (1945 р.) та Токійського міжнародного воєнного трибуналу (1946 р.), Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії (1993 р.), Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди (1994), Женевських конвенцій 1949 р. (Про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, Про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі, Про поводження з військовополоненими, Про захист цивільного населення під час війни), Додаткових протоколах до них (1977 р.). Найбільш розгорнутий перелік таких злочинів надає нещодавно ратифікований Україною Римський Статут Міжнародного кримінального суду (17.07.1998 р.).

У Кримінальному кодексі України норми про відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинення яких є підставою визнання особи воєнним злочинцем (планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни, порушення законів та звичаїв війни, застосування зброї масового знищення та ін.), містить розділ XX Особливої частини «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку».

На визнання особи воєнним злочинцем не впливає її службова або професійна діяльність, посадовий статус, проходження нею на час вчинення відповідного злочину військової служби чи інші ознаки. Головні воєнні злочинці, тобто організатори, підбурювачі, пособники (зокрема, керівництво держави, вищі військові посадові особи), які брали участь у складанні чи здійсненні загального плану або змови, спрямованих на вчинення воєнних злочинів, несуть відповідальність за всі дії, які було вчинено будь-якими особами для виконання такого плану чи змови. Безпосередні виконавці відповідають лише за дії, які були вчинені ними на виконання злочинних наказів або з власної ініціативи. У вітчизняному й міжнародному кримінальному праві (Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства 1968 р., Європейська конвенція про незастосування строку давності до злочинів проти людяності та

воєнних злочинів 1974 р., ст. 29 Статуту Міжнародного кримінального суду, ч. 5 ст. 49 Кримінального кодексу України) встановлено принцип незастосування давності до воєнних злочинців незалежно від часу винесення ними злочинів. На таких осіб не поширюється право територіального притулку.

Список використаних джерел

1. Базов В. П. Воєнні злочини : навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.

2. Мохончук С. М. Злочини проти миру та безпеки людства: генезис, еволюція, сучасна регламентація у кримінальному праві і законі : монографія. Х.: Право, 2013. 528 с.

Загиней-Заболотенко Зоя Аполлінаріївна,
завідувач відділу проблем кримінальної
юстиції та криминології Інституту держави
і права імені В. М. Корецького НАН
України, доктор юридичних наук, професор

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ОСВІТУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ОСВІТНІЙ КОЛАБОРАЦІОНІЗМ

У частині 3 ст. 111-1 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачається відповідальність за освітній колабораціонізм, а саме за здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти. Водночас вказані дії можуть кваліфікуватися і за ст. 111-2 цього Кодексу, в якій передбачається кримінальна відповідальність за пособництво державі-агресору.

Зазвичай у науковій літературі ставиться питання про забезпечення права на освіту на тимчасово окупованих територіях у контексті кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Проте відповідне питання не піднімається стосовно кримінальної відповідальності за ст. 111-2 КК, що є правильним.

Передусім звернемо увагу на те, що притягненню до кримінальної відповідальності за освітній колабораціонізм громадян України протистоїть реалізація права на освіту у межах відповідних правовідносин, однією стороною яких є особи, яким гарантується таке право, а іншою – особи, які сприяють реалізації права на освіту. Йдеться про тих осіб, які забезпечують реалізацію такого права, а саме про вчителів, викладачів, вихователів, керівників закладів освіти тощо.